

УДК 614:502/504:334.02

Мельниченко Олександр Анатолійович, доктор наук з державного управління, професор; професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я; Харківський національний медичний університет; пр. Науки 4, м. Харків, 61022, Україна; +38 (050) 162-73-50; e-mail: mel_doc@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-5021-9025>

Єрмоєнко Галина Володимирівна, доктор медичних наук, професор; професор кафедри пропедевтики внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики; Харківський національний медичний університет; пр. Науки, 4, м. Харків, 61022; +38 (066) 648-52-13; e-mail: galyna0512@ukr.net; <https://orcid.org/0001-5569-8918>

Макарова Вікторія Іванівна, асистент кафедри епідеміології; Харківський національний медичний університет; пр. Науки, 4, м. Харків, 61022; +38 (067) 756-16-14; e-mail: vimakarova3@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-4104-0052>

Старусева Вікторія Вадимівна, кандидат медичних наук, доцент; доцент кафедри гігієни та екології; Харківський національний медичний університет; пр. Науки, 4, м. Харків, 61022; +38 (068) 746-48-34; e-mail: nikastaruseva@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-3438-5709>

ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА: ЕЛЕМЕНТИ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ПОЛІТИКАМИ ДЕРЖАВИ

Анотація. Суспільний розвиток, з одного боку, істотною мірою урізноманітнюють потреби населення й підвищують можливості їхнього задоволення, а з іншого – дедалі більшою мірою погіршувати умови життєдіяльності усіх живих організмів (передусім, людей). Означений процес є постійним. Масштабна індустріалізація і урбанізація обумовили істотне пришвидшення деструктивних впливів на стан повітря, води та ґрунту, а з тим – необхідність формування та реалізацію державної екологічної політики з використанням належного методологічного забезпечення цього процесу. Вдосконалено методологічне забезпечення реалізації державної екологічної політики за рахунок уточнення змістовного наповнення наступних її елементів: бачення, мета й цілі, рівні, суб'єкти та об'єкти, принципи, методів і засобів публічного управління, що уповноважені органи влади застосовують для належної реалізації державної екологічної політики. Означені елементи є взаємопов'язаними: бачення, мета та цілі – формують «вектор» розвитку державної екологічної політики; завдання, методи та засоби – конкретизують варіанти її реалізації. Попри нібито її «вузьку» орієнтованість на збереження (покращання стану) навколишнього природного середовища, реалізація державної екологічної політики здійснюється у певному взаємозв'язку з іншими політиками держави (аграрна, демографічна, економічна, освітня, промислова, соціальна, щодо забезпечення національної безпеки, щодо розвитку лісового господарства та мисливства, щодо розвитку рибного господарства, щодо розвитку територій), створюючи певний

(позитивний/нейтральний/негативний) синергетичний ефект. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення механізмів реалізації державної екологічної політики.

Ключові слова: державна екологічна політика; елементи; державна аграрна політика; державна демографічна політика; державна економічна політика; державна освітня політика; державна промислова політика; державна соціальна політика; державна політика щодо забезпечення національної безпеки; державна політика щодо розвитку лісового господарства та мисливства; державна політика щодо розвитку рибного господарства; державна політика щодо розвитку територій.

Oleksandr Melnychenko, Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor; Full Professor of Public Health and Healthcare Management Department; Kharkiv National Medical University; Science avenue 4, Kharkiv, 61022, Ukraine; +38 (050) 162-73-50; e-mail: mel_doc@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-5021-9025>

Galyna Yeryomenko, Doctor of Sciences in Medical, Full Professor; Full Professor at the Department Of Propaedeutic Of Internal Medicine, Nursing And Bioethics; Kharkiv National Medical University; Science avenue 4, Kharkiv, 61022, Ukraine; +38 (066) 648-52-13; e-mail: galyna0512@ukr.net; <https://orcid.org/0001-5569-8918>

Viktoriya Makarona, Assistant of Epidemiology Department; Kharkiv National Medical University; Science avenue 4, Kharkiv, 61022, Ukraine; +38 (067) 756-16-14; e-mail: vimakarova3@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-4104-0052>

Viktoriya Staruseva, PhD in Medical Sciences, Associate Professor; Associate Professor of Department of Hygiene and Ecology; Kharkiv National Medical University; Science avenue 4, Kharkiv, 61022, Ukraine; +38 (068) 746-48-34; e-mail: nikastaruseva@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-3438-5709>

STATE ENVIRONMENTAL POLICY: ELEMENTS AND INTERRELATION WITH OTHER STATE POLICIES

Abstract. Social development, on the one hand, significantly diversifies the needs of the population and increases the possibilities of meeting them, and, on the other hand, increasingly worsens the living conditions of all living organisms (primarily humans). This is an ongoing process. Large-scale industrialisation and urbanisation have led to a significant acceleration of destructive impacts on air, water and soil, and thus the need to formulate and implement state environmental policy using appropriate methodological support for this process. The methodological support for the implementation of the state environmental policy has been improved by clarifying the content of the following elements of the policy: vision, goal, objectives, tasks, levels, subjects and objects, principles, methods, and means of public administration used by the authorities for the proper implementation of the

state environmental policy. Despite its allegedly 'narrow' focus on preserving (improving) the environment, the implementation of the state environmental policy is carried out in a certain interconnection with other state policies (agrarian, demographic, economic, educational, industrial, social, national security, forestry and hunting, fisheries, and territorial development), creating a certain (positive/neutral/negative) synergistic effect. Further research should be devoted to developing theoretical provisions and practical recommendations to improve the mechanisms for implementing the state environmental policy.

Keywords: state environmental policy; elements; state agrarian policy; state demographic policy; state economic policy; state education policy; state industrial policy; state social policy; state policy on national security; state policy on the development of forestry and hunting; state policy on fishery development; state policy on territorial development.

Постановка проблеми. Суспільний розвиток, з одного боку, істотною мірою урізноманітнюють потреби населення й підвищують можливості їхнього задоволення, а з іншого – дедалі більшою мірою погіршувати умови життєдіяльності усіх живих організмів (передусім, людей). Означений процес є постійним. Так, зокрема, розвиток аграрного виробництва відбувався порівняно повільно і, відповідно, вплив на навколишнє природне середовище був порівно незначним і таким, що до цих змін усі порівняно легко адаптувалися. Проте все докорінно змінилося унаслідок масштабній індустріалізації та урбанізації, що обумовили істотне пришвидшення деструктивних впливів на стан повітря, води та ґрунту. За таких умов людство зіткнулося не лише з проблемою скорочення (подеколи, втрати) популяції представників фауни та флори, а й необхідністю реагувати на нові виклики, пов'язані зі зміною якості та способу їхнього життя (зокрема, виникнення та масштабування нових захворювань). Відтак не дивно, що у другій половині XIX ст. виникла наука екологія, яка зосередилась, передусім, на вивченні закономірностей відносин між організмами і довкіллям, а у другій половині XX ст. – провідні держави зосередили свої зусилля на формування та реалізацію екологічної політики – «комплекс законодавчо визначених цілей і завдань, засобів та інструментів, заходів і дій органів державної влади на всіх рівнях у сфері екології та охорони навколишнього середовища, що спрямовані на збереження і відтворення, а також охорону навколишнього природного середовища, максимально ефективного використання природного ресурсного потенціалу країни, забезпечення раціонального, екологічно безпечного господарювання та високоефективного збалансованого природокористування шляхом запровадження інноваційних та екологічних технологій, створення сприятливих умов для забезпечення екологічної безпеки держави та безпечного життя її громадян» [13]. При цьому викликає неабиякий інтерес питання не лише вдосконалення власне державної екологічної політики, а й, що не менш важливо, належного методологічного забезпечення цього процесу. Усе це, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти державної екологічної політики відображені в наукових публікаціях і дисертаційних

роботах за даною проблематикою, а саме: [Carfora A., Pansin R.V., Scandurra G.](#) – зроблено внесок у дискусію щодо ефективності політики підтримки інвестицій у відновлювану енергетику в країнах – членах ЄС [16]; [Брюшкова Н., Удовиця О.](#) – «визначено роль територіальних громад у реалізації державної екологічної політики, а також доведено необхідність підвищення її ефективності, у т.ч. завдяки залученню територіальних громад» [1]; [Буканов Г.](#) – «виокремлено рівні державного управління у сфері формування та реалізації екологічної політики, її принципи і функції» [2]; [Гаєвський І.](#) – «проаналізовано екологічну політику держави як засіб переходу до сталого розвитку, що дало змогу обґрунтувати доцільність її запровадження з використанням цієї функціональної формули, охарактеризувати її методологічний та технологічний потенціал щодо вирішення актуальних екологічних проблем розвитку людства та забезпечення екологічної безпеки, навести основні особливості сучасного екологічного розвитку, а також ідентифікувати структурно-функціональну роль екологічної політики держави» [3]; [Єфімов Ю.](#) – «розроблено деліберативну модель формування та реалізації екологічної політики на місцевому рівні, яка ґрунтується на відносинах деліберації між акторами екологічної політики на місцевому рівні (місцеві органи влади, представники громадськості, приватного сектору і експертного середовища), передбачає впровадження керування ризиками під час здійснення політичного циклу» [5]; [Жадан Є.](#) – «визначено ознаки інструментів адміністративно-правового механізму реалізації цілей сучасної державної і регіональної екологічної політики в Україні; виокремлено групи інструментів цього механізму» [6]; [Іголкіна В., Іголкін С.](#) – «наведено практичні приклади інновацій Ізраїлю, що слугують збереженню навколишнього природного середовища та здоров'я населення» [7]; [Карпа М., Збаровський Д.](#) – «доведено, що досягнення цілей державної екологічної політики буде здійснюватися через стабілізацію екологічної ситуації шляхом закріплення змін у системі державного управління, які відбулися за допомогою реформування системи державного екологічного управління, впровадження фінансово-економічних механізмів стимулювання екологічно орієнтованих структурних перетворень в економіці, імплементації європейських екологічних норм і стандартів, удосконалення систем екологічного обліку та контролю» [8]; [Лопушинський І., Плющ Р., Проніна О.](#) – «виокремлено проблеми формування й реалізації державної екологічної політики України в контексті збалансованого (сталого) розвитку; здійснено аналіз нормативно-правових актів, що скеровані на вироблення та реалізацію в Україні цієї політики» [9]; [Майстро С., Карпенко О.](#) – «визначено особливості та шляхи трансформації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки в умовах європейської інтеграції України» [10]; [Сергієнко Л., Дзюбенко О., Ожго С.](#) – «встановлено, що правовий механізм є основою державного управління у сфері реалізації екологічної політики, який має забезпечувати застосування науково обґрунтованих принципів охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів і екологічну безпеку життєдіяльності людей, встановлювати науково обґрунтовані правила поведінки людей, підприємств і

організацій у галузі екології» [14]; Швець В. – «обґрунтовано, що основою реалізації державної екологічної політики є сукупність конституційних прав і свобод; визначено, що засади державної екологічної політики в умовах глобалізації потрібно вдосконалити за допомогою реалізації комплексу відповідних заходів» [15]. Віддаючи належне напрацюванням провідних науковців, слід більше уваги зосередити на подальшому вдосконаленні методологічного забезпечення реалізації державної екологічної політики.

Постановка завдання. Метою статті є вдосконалення методологічного забезпечення реалізації державної екологічної політики за рахунок уточнення змістовного наповнення елементів цієї політики, а також конкретизації її взаємозв'язку з іншими політиками держави.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження здійснювалося з використанням таких наукових методів: *аналізу та синтезу* – визначення чинників, що впливають на характер і спрямованість державної екологічної політики; *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і формування висновків; *діалектичний* – пояснення взаємозв'язку між суспільними процесами й зміною державної екологічної політики; *системного аналізу* – вивчення об'єкта дослідження як сукупності елементів, що утворюють систему й взаємодіють між собою.

Виклад основного матеріалу. Передусім слід зазначити, що проведені узагальнення результатів дисертаційних досліджень [5] й змістовного наповнення фахових публікацій провідних науковців [1–4; 6–10; 14–16] і результати власних досліджень [11; 13] забезпечили подальший розвиток (конкретизацію) наступних елементів державної екологічної політики:

– *бачення (візія)* – формування навколишнього природного середовища, сприятливо для життєдіяльності усіх живих істот (передусім, людей);

– *мета* – збалансований розвиток формування навколишнього природного середовища дотриманням принципів екологічної безпеки;

– *цілі* – забезпечення екологічної безпеки та екологічного правопорядку; збалансування запитів людини, можливостей природи та технологій виробництва; збереження та відновлення екосистеми на всій території України; охорона навколишнього природного середовища (природоохоронна діяльність); раціональне використання природних ресурсів (природокористування); формування стабільного екологічнобезпечного господарського комплексу;

– *завдання* – виконання потреб національної економіки нашої країни у різних видах природних ресурсів за використання їх комплексного й раціонального застосування; вдосконалення нормативно-правових і соціально-економічних механізмів державного регулювання у сфері відтворення, розробки, раціонального використання природних ресурсів й охорони навколишнього середовища; забезпечення відповідного фінансування системи комплексного моніторингу стану природних ресурсів; здійснення превентивних заходів для охорони і відтворення природних ресурсів як компонентів довкілля;

– *рівні* – масштаб впливу державної екологічної політики (глобальний, національний, регіональний, місцевий, локальний);

– *суб'єкти* – уповноважені органи державного управління (у межах власних і делегованих компетенцій (передусім, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України)), органи місцевого самоврядування (у межах делегованих компетенцій);

– *об'єкти* – територіальні органи управління Державної екологічної інспекції України й інших уповноважених ЦОВВ; підприємства, організації та установи, галузі/сфери національної економіки; спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідні установи; населення; відносини між органами публічного управління, представниками науки, бізнесу та громадськості; екологічна ситуація; атмосфера (повітря), гідросфера (поверхневі, ґрунтові та підземні водні ресурси), літосфера (геологічне середовище та надрові ресурси), рельєф (територіальний ресурс), педосфера (ґрунтовий покрив і земельні ресурси), фітосфера (рослинний покрив), зоосфера (тваринний світ), соціосфера (людська спільнота), геофізичні поля Землі і Космосу;

– *принципи* – загальні (відповідальності; законності; комплексності; науковості; раціональності; результативності; системності) й конкретні (адаптації до глобальних змін клімату; взаємовигідної співпраці (допомоги) при ліквідації наслідків і попередженні екологічного нещастя; екологічної спрямованості соціально-економічного розвитку; належного публічного реагування на виклики; паритетності економічної, екологічної та соціальної складових сталого розвитку; платності природокористування; суверенітету держави над природними ресурсами; узгодження екологічної політики держав тощо) керівні правила, яких мають дотримуватися учасники цього процесу;

– *методи* – способи (адміністративні, економічні, організаційні, правові, соціальні...) досягнення заздалегідь поставленої мети;

– *засоби* – сукупність інструментів (арбітраж екологічних конфліктів; відшкодування збитків, заподіяних порушенням чинного природоохоронного законодавства; екологічне страхування; встановлення санітарно-захисних зон; гранично допустимі екологічні нормативи та дозволи; державна екологічна експертиза; державна система моніторингу довкілля; екологічна сертифікація і стандартизація; екологічне виховання; екологічне маркування; екологічний аудит і нагляд; екологічні вимоги і правила; екологічні програми; забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації та участі прийняття цих рішень; зауваження; захист екологічних прав; листи з попередженням; міжгалузева співпраця та міжсекторальне партнерство в питаннях охорони довкілля; оголошення зонами екологічної катастрофи, зонами підвищеної екологічної небезпеки чи відноситись до інших категорій зон надзвичайних екологічних ситуацій; плата за спеціальне використання природних ресурсів і за шкідливий вплив на довкілля; присвоєння продукції екологічного знаку; просвітницько-інформаційна робота з населенням; соціальний діалог; публічні дискусії; розпорядження і приписи органів, які здійснюють державний контроль у цій сфері; фінансування природоохоронних заходів; штрафи; чинні нормативно-правові акти тощо), які застосовуються для досягнення затверджених цілей.

Підбиваючи проміжний підсумок, слід відзначити, що, по-перше, вище наведене змістовне наповнення кожного з елементів державної екологічної політики не є вичерпним; по-друге, усі елементи цієї політики (до речі, як і, зокрема, державної промислової політики [12]) є взаємопов'язаними: «бачення» → «мета» → «цілі» – формують «вектор» розвитку цієї політики; «рівні» → «завдання» → «методи та засоби» – конкретизують варіанти її реалізації.

Попри нібито її «вузьку» орієнтованість на збереження (покращання стану) навколишнього природного середовища, реалізація державної екологічної політики здійснюється у певному її взаємозв'язку з іншими політиками держави.

Передусім слід згадати, що першими відомими формами людської діяльності було збирання плодів і ягід, а також використання у якості їжі їстівних рослин. Але, передусім через порівняно малі початкові масштаби такої діяльності, її вплив на навколишнє природне середовище був незначним. Теж саме стосувалося полювання та риболовлі. Ба більше, від початку людство мало суто споживацьку позицію щодо навколишнього природного середовища: коли закінчувалися доступні природні запаси їжі, вони мігрували на інші, більш придатні для проживання території. При цьому, з одного боку, люди особливо не переймалися тим, що вони «залишили по собі»; а з іншого – була відсутня «третя сила» (власне держави з'явилися на більш пізньому етапі людства), яка могла б, принаймні, упорядкувати цей процес.

Проте все докорінно почало змінюватися, коли чисельність населення істотно зросла, а територій, які придатні для проживання було обмаль. Саме це, радше за все, стало причиною того, що спільноти (племена) почали у силовий спосіб (війни) здійснювати перерозподіл територій (фактично, ресурсної бази для своєї життєдіяльності), а згодом (передусім, для захисту наявних власних і захоплення чужих ресурсів) – формувати перші держави. Проте тоді на порядку денному не було питання екології, оскільки воно не було критичним для сьогодення, а про майбутнє мало задумувалися. Більш актуальним завданням тих часів було розорювання степів та/або випалювання лісів задля збільшення площі ріллі, придатної для вирощування сільськогосподарських культур (тобто важливіше – нагодувати населення). Але істотне масштабування цього процесу (особливо починаючи від XVIII ст. і донині) завдало не лише (подекуди, не виправної) шкоди флорі та фауні, а й негативно позначилося на якісному стані ґрунтів, призвело до забруднення поверхневих і ґрунтових вод, і скорочення «джерел» отримання кисню. За таких умов вже держави змушені були (але далеко не одразу достатньо акцентовано) реагувати на нові виклики в екологічній сфері. Ба більше, державна аграрна політика фактично виправдовує наявні екологічні втрати, аргументуючи це істотною суспільною значущістю необхідності забезпечення продовольством усе більшої чисельності населення.

Подібна невтішна ситуація має місце щодо полювання та риболовлі (особливу небезпеку має браконьєрство). При цьому використання заборонених їх способів почасти обумовило негативний вплив на екосистему (скорочення ареалу поширення та популяції представників фауни і риб). Невтішною є ситуація з несанкціонованою вирубкою лісів. Певною мірою «виправити»

наявну ситуацію має за мету зважена державна політика щодо розвитку мисливства, лісового та рибного господарства.

Докорінний вплив на екосистему мала індустріалізація, оскільки мова йде не лише про перехід від аграрного до промислового способу виробництва, а й про прискорений (у геометричній прогресії) негативний вплив на навколишнє природне середовище: розробка родовищ природних копалин, збільшення шкідливих викидів у повітря і воду, формування значної кількості полігонів виробничих відходів, руйнування озонового шару тощо. Попри це, суспільство споживання вимагало все нових благ, а власники промислових капіталів – прагнули надприбутків; водночас, державна промислова політика дедалі активніше враховує екологічний аспект: обмеження щодо діяльності очисних споруд на підприємствах; торгівля квотами на викиди вуглецю як засобу боротьби з глобальним потеплінням; перехід на «зелену» енергетику тощо. Тож економічна політика держави передбачає застосування усіх доступних методів впливу (адміністративних, економічних, організаційних...) на суб'єктів господарювання, які мають враховувати екологічний аспект на всіх етапах своєї діяльності: виготовлення, зберігання, транспортування, споживання, утилізація. До того ж, реалізація програм екологічного спрямування потребує належного (передусім, фінансового) ресурсного забезпечення, джерелом якого, окремі іншого, є «екологічні платежі».

Державна екологічна політика нерозривно пов'язана з державною політикою щодо забезпечення національної безпеки (загалом і окремих її складових). Так, зокрема, техногенна катастрофа на Чорнобильській АЕС завдала нищівної шкоди екології прилеглої території, а й негативно позначилась на умовах життєдіяльності навіть за межами України; повномасштабна воєнна агресія РФ спричинила не лише загибель сотень тисяч наших співвітчизників (не лише комбатантів, а і мирних жителів) та повне та/чи часткове руйнування населених пунктів, а й завдала істотної шкоди національній екосистемі: підірвано плотину Каховської ГЕС, обстріляно саркофаг Чорнобильської АЕС, практично знищено фауну заповідника Асканія-Нова, знищено/пошкоджено ліси на значній площі, затоплено шахти на Донбасі, повітря перенасичено «результатами бойових дій», значна частина земель заміновано...

Погіршення екологічного стану певної території, зазвичай, ускладнює умови життя людей та/або формує нові виклики: евакуація із небезпечної зони, лікування, обмеження в пересуванні. При цьому допомоги (реалізації належної державної соціальної політики) потребують не лише найменш захищені верстви населення (пенсіонери, діти, інваліди...), а й пересічні громадяни. Дотичною до цього є державна демографічна політика, оскільки «погана екологія» погіршує якість життя, погіршує (у т.ч. репродуктивне) здоров'я населення, спричиняє ранню смертність та масштабну внутрішню/зовнішню міграцію населення.

Певним узагальненням вищенаведеного є державна політика щодо розвитку територій. Так, урбанізацію слід ототожнювати не лише з концентрацією населення в містах (передусім, мегаполісах), а й з вирубуванням лісів, зміною русел річок, осушенням водоймищ, формування незліченних

обсягів побутових і виробничих відходів тощо. Саме тому слід більше уваги приділяти розвитку матеріально-просторового середовища життєдіяльності людей в населених пунктах і на прилеглих територіях (позитивним є приклад Харкова, де реконструйовано та підтримується у чудовому стані паркова зона, підтримується (навіть попри статус прифронтового міста) чистота на вулицях, організовано вивіз і утилізацію побутових і виробничих відходів тощо).

Важко уявити позитивні зрушення в екологічній ситуації в країні без належного ресурсного (зокрема, людського) забезпечення цього процесу. При цьому важливо підготувати кваліфікованих фахівців-екологів, розширити межі екологічної складової діяльності в усіх галузях/сферах національної економіки та істотною мірою підвищити екологічну свідомість населення. Усе це буде неможливим без належної артикуляції державної освітньої політики.

Висновки. Забезпечено подальший розвиток (уточнення змістовного наповнення) наступних взаємопов'язаних елементів державної екологічної політики: бачення, мета, цілі, завдання, суб'єкти, об'єкти, принципи, методи та засоби. Попри нібито її «вузьку» орієнтованість на розвиток навколишнього природного середовища, реалізація державної екологічної політики здійснюється у певному взаємозв'язку з іншими політиками держави (аграрна, демографічна, економічна, освітня, промислова, соціальна, щодо забезпечення національної безпеки, щодо розвитку лісового господарства та мисливства, щодо розвитку рибного, щодо розвитку територій), створюючи синергетичний (позитивний/нейтральний/негативний) ефект. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення механізмів реалізації державної екологічної політики.

Література:

1. Брюшкова Н.О., Удовиця О.Ф. Реалізація державної екологічної політики на рівні територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2019_3_11 (дата звернення: 26.02.2025)
2. Буканов Г.М. Рівні, принципи і функції державного управління в сфері формування і реалізації екологічної політики в Україні. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 248–253. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.36>
3. Гаєвський І.В. Екологічна політика держави як засіб переходу до екологічно сталого розвитку. *Держава та регіони. (Серія: Державне управління)*. 2019. № 3. С. 54–58. <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-3-10>
4. Драган І.В. Механізм державного регулювання збалансованого природокористування на територіальному рівні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2015. № 2. С. 64–70.
5. Єфімов Ю.В. Формування та реалізація екологічної політики на місцевому рівні: дис. ... PhD: 281. Харків, 2021. 245 с.
6. Жадан Є. Інструменти адміністративно-правового механізму реалізації цілей сучасної державної та регіональної екологічної політики в Україні: термінологічно-понятійний аспект. *Law. State. Technology*. 2023. Вип.4. С. 47–54. DOI: 10.32782/LST/2023-4-8
7. Іголкіна В, Іголкін С. Державна політика з підтримки інновацій у сфері екології та охорони здоров'я (на прикладі Ізраїлю). *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 6. С. 856–874. DOI: 10.34132/pard2019.06.07

8. Карпа М., Збаровський Д. Державна екологічна політика у сфері забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку в Україні. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. Вип. 7. С. 57–65. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-57-65>

9. Лопушинський І., Плющ Р., Проніна О. Державна екологічна політика України в контексті збалансованого (сталого) розвитку. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2024. № 23. С. 11–27. DOI 10.34132/pard2024.23.01

10. Майстро С.В., Карпенко О.В. Шляхи трансформації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки в умовах європейської інтеграції України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. (Серія: Державне управління)*. 2023. Вип. 2. С. 56–65. DOI 10.52363/2414-5866-2023-2-6

11. Мельниченко О.А. Елементи державної екологічної політики. *Державне будівництво*. 2016. № 2. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2016-2/doc/1/01.pdf>. (дата звернення: 30.12.2016)

12. Мельниченко О.А., Ваніна Я.А., Кравченко Ж.Д., Савченко І.Г. Державна промислова політика: елементи та взаємозв'язок з іншими політиками держави. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4. С. 1229–1239. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1229-2319](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1229-2319)

13. Мельниченко О.А., Старусева В.В., Шмуліч О.В., Єрсьоменко К.М. Інституціональне забезпечення впливу державної екологічної політики на здоров'я населення. *Науковий вісник: державне управління*. 2022. № 1. С. 114–127. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-114-127](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-114-127)

14. Сергієнко Л.В., Дзюбенко О.М., Ожго С.В. Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3. С. 191–200. [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-191-200](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-191-200)

15. Швець В.А. Основні положення реалізації державної екологічної політики в умовах глобалізації. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1. С. 112–115. [https://doi.org/10.26642/jen-2020-1\(91\)-112-115](https://doi.org/10.26642/jen-2020-1(91)-112-115)

16. Carfora A., Pansin R.V., Scandurra G. The role of environmental taxes and public policies in supporting RES investments in EU countries: Barriers and mimicking effects. *Energy Policy*. 2020. Vol. 149, February. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.112044>.

References

1. Bryushkova N., Udovytysya O. (2019). Realizatsiia derzhavnoi ekolohichnoi polityky na ravni terytorialnykh hromad [Realization of state ecological policy at the level of territorial communities]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok [Public administration: improvement and development]*. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2019_3_11 [In Ukrainian]

2. Bukanov H. (2020). Rivni, pryntsyipy i funktsii derzhavnoho upravlinnia v sferi formuvannia i realizatsii ekolohichnoi polityky v Ukraini [Levels, principles and functions of public administration in the field of formation and implementation of environmental policy in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia [Law and public administration]*. № 2. S. 248–253. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.36> [In Ukrainian]

3. Gaievskiy I. (2019). Ekolohichna polityka derzhavy yak zasib perechodu do ekolohichnoho staloho rozvytku [The environmental policy of the state as a means of the transition to environmentally sustainable development]. *Derzhava ta rehiony. (Seriya «Derzhavne upravlinnya») [State and regions. (Series: Public administration)]*. № 3. S. 54–58. <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-3-10> [In Ukrainian]

4. Drahan I. (2015). Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання zbalansovanoho pryrodokorystuvannia na terytorialnomu rivni [Mechanism of state regulation of balanced nature management at the territorial level]. *Публічне управління та митне адміністрування [Public administration and customs administration]*. № 2. S. 64–70. [In Ukrainian]

5. Yefimov Yu. [Formation and realization of ecological policy at local level](#). Extended abstract of PhD. Kharkiv. [In Ukrainian]
6. Zhadan Ye. (2023). [Instrumenty administratyvno-pravovoho mehanizmu realizatsii tsilei suchasnoi derzhavnoi ta rehionalnoi ekolohichnoi polityky v Ukraini: terminolohichno-poniatiinyi aspekt](#) [Tools of the administrative-legal mechanism for realizing the goals of modern state and regional environmental policy in Ukraine: terminological-conceptual aspect]. *Law. State. Technology*. Vyp. 4. S. 47–54. DOI: 10.32782/LST/2023-4-8 [In Ukrainian]
7. Iholkina V., Iholkin S. (2019). [Derzhavna polityka z pidtrymky innovatsii u sferi ekolohii ta okhorony zdorovia \(na prykladi Izrailyu\)](#) [Public policy for supporting innovation in the field of ecology and healthcare (the case of Israel)]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok*. [Public Administration and Regional Development]. № 6. S. 856–874. DOI: 10.34132/pard2019.06.07 [in Ukrainian]
8. Karpa M., Zbarovskyi D. (2024). [Derzhavna ekolohichna polityka u sferi zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky ta staloho rozvytku v Ukraini](#) [State environmental policy in the field of ensuring environmental safety and continuous development in Ukraine]. *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia* [Public administration: concepts, paradigm, development, improvement]. Vyp. 7. S. 57–65. <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-7-57-65> [in Ukrainian]
9. Lopushynskyi I., Plyusch R., Pronina O. (2024). [Derzhavna ekolohichna polityka Ukrainy v konteksti zbalansovanoho \(staloho\) rozvytku](#) [State environmental policy of Ukraine in the context of balanced (sustainable) development]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok*. [Public Administration and Regional Development]. № 23. S. 11–27. DOI 10.34132/pard2024.23.01 [in Ukrainian]
10. Maistro S., Karpenko O. (2023). [Shliakhy transformatsii derzhavnoi polityky u sferi okhorony navkolyschnioho pryrodnoho seredovytsa ta zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky v umovakh yevropeiskoi intehratsii Ukrainy](#) [Ways of transformation of state policy in the field of environmental protection and ensuring ecological safety in the conditions of european integration of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. (Seriya: Derzhvne upravlinnya)* [Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine. (Series: Public Administration)]. Vyp. 2. S. 56–65. DOI 10.52363/2414-5866-2023-2-6 [in Ukrainian]
11. Melnychenko O. (2016). [Elementy derzhavnoi ekolohichnoi polityky](#) [Elements of state environmental policy]. *Derzhvne budivnytstvo* [State building]. № 2. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2013-2/index.html> [in Ukrainian]
12. Melnychenko O., Vanina Ya., Kravchenko Zh., Savchenko I. (2024). [Derzhavna promyslova polityka: elementy ta vzaiemozviazok z inshymy politykamy derzhavy](#) [State industrial policy: elements and interrelation with other state policies]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy* [Society and national interests]. № 4. S. 1229–1239. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1229-1239](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1229-1239) [In Ukrainian]
13. Melnychenko O., Staruseva V., Shmulich O., Yeryomenko K. (2022). [Instytutsionalne zabezpechennia vplyvu derzhavnoi ekolohichnoi polityky](#) [Institutional support of the influence of the state environmental policy on the health of the population]. *Nauknyi visnyk: derzhavne upravlinnia* [Scientific herald: public administration]. № 1. S. 114–127. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-114-127](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-114-127) [In Ukrainian]
14. Serhienko L., Dziubenko O., Ozhho S. (2019). [Derzhavna ekolohichna polityka Ukrainy ta pravovyi mekhanizm ii formuvannia i realizatsii](#) [State environmental policy of Ukraine and the legal mechanism of its formation and implementation]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia* [Economics, management and administration]. № 3. S. 191–200. [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-191-200](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-191-200) [in Ukrainian]
15. Shvets V. (2020). [Osnovni polozhennia realizatsii derzhavnoi ekolohichnoi polityky v umovakh hlobalizatsii](#) [Basic provisions for the implementation of state environmental policy in the context of globalization]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia* [Economics, management

and administration]. № 1. S. 112–115. [https://doi.org/10.26642/jen-2020-1\(91\)-112-115](https://doi.org/10.26642/jen-2020-1(91)-112-115)
[in Ukrainian]

16. Carfora A., Pansin R.V., Scandurra G. (2020). [The role of environmental taxes and public policies in supporting RES investments in EU countries: Barriers and mimicking effects.](#) *Energy Policy*. Vol. 149, February. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.112044>. [In English]